Юридическо списание на НБУ

XIV.3, 2018

Law Journal of New Bulgarian University

XIV.3, 2018

ISSN (Online): 1314-5797

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Редакционна колегия

Отговорен редактор:
гл. ас. д-р Ралица Костадинова

Заместник отговорен редактор:
доц. д-р Катерина Йочева

Вътрешни членове:
проф. д-р Екатерина Михайлова
проф. д-р Благой Видин
проф. д-р Веселин Вучков
проф. д-р Веселина Манева
проф. Райна Николова, д. н.
доц. д-р Деница Топчийска
доц. д-р Цветалина Петкова
гл. ас. д-р Гинка Симеонова
гл. ас. д-р Силвия Цонева

Външни членове:
проф. д-р Ангел Ристов,
Университет „Св. св. Кирил и Методий“, Скопие (Република Северна Македония)
доц. д-р Йелена Ристич,
University American College, Скопие (Република Северна Македония)

Секретар: Цветелина Тодорова
Коректор: Анелия Янкова

Адрес за кореспонденция
София 1618, ул. „Монтевидео“ № 21
Департамент „Право“, Нов български университет
Имейл: lawjournalofnbu@abv.bg

ЮРИДИЧЕСКО СПИСАНИЕ НА НБУ

XIV.3, 2018

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

EDITORIAL BOARD

Editor in chief:

Senior Lecturer Ralitsa Kostadinova, Ph. D.

Deputy editor in chief:

Assoc. Prof. Katerina Yocheva, Ph. D.

Internal members:

Prof. Ekaterina Mihaylova, Ph. D.
Prof. Blagoy Vidin, Ph. D.
Prof. Veselin Vuchkov, Ph. D.
Prof. Veselina Maneva, Ph. D.
Prof. Raina Nikolova, Dr. Habil.
Assoc. Prof. Denitza Toptchiyska, Ph. D.
Assoc. Prof. Tsvetalina Petkova, Ph. D.
Senior Lecturer Ginka Simeonova, Ph. D.
Senior Lecturer Silvia Tsoneva, Ph. D.

External members:

Prof. Angel Ristov, Ph. D.,
University "Saints Cyril and Methodius", Skopje (North Macedonia)

Assoc. Prof. Jelena Ristik,
University American College, Skopje (North Macedonia)

Secretary: Tsvetelina Todorova
Proof-reader: Anelia Iankova
Layout and design: Tanya Yordanova

Address for correspondence:
Sofia 1618, 21 Montevideo Str.
Law Department, New Bulgarian University
e-mail: lawjournalofnbu@abv.bg

LAW JOURNAL of NEW BULGARIAN UNIVERSITY

XIV.3, 2018

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Издава департамент „Право“, Нов български университет

Юридическо списание на НБУ, XIV.3, 2018
© 2005–2019 г. на Юридическото списание на НБУ (ЮСНБУ)
Отговорен редактор: гл. ас. д-р Ралица Костадинова, НБУ
Заместник отговорен редактор: доц. д-р Катерина Йочева, НБУ
Коректор: Анелия Янкова
Превод и/или редакция на текстовете на английски език: доц. д-р Катерина Йочева

© Художествено оформление и графичен дизайн: Таня Йорданова

© Издателство на Нов български университет, 2019 г.
София 1618, ул. „Монтевидео“ № 21
www.nbu.bg
www.bookshop.nbu.bg

Всички права запазени! Не се допуска възпроизвеждане в цялост или на части от статиите, публикувани в списанието, без изричното съгласие на носителите на авторското право и без посочване на източника и името на автора.

ISSN (Online): 1314-5797

СЪДЪРЖАНИЕ

СТАТИИ

ПРЕДГОВОР
Екатерина Михайлова
стр. 10 – 11

ACTIO POPULARIS КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАЩИТА НА ОБЩИТЕ ИНТЕРЕСИ В ДРЕВНИЯ РИМ И НЕГОВАТА ПРОЕКЦИЯ В СЪВРЕМЕННОТО ПРАВО
Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес
стр. 12 – 27

ПОХВАЛНО СЛОВО (*LAUDATIO*) НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО УДОСТОЯВАНЕТО НА АКАД. АНТОНИО ФЕРНАНДЕС ДЕ БУХАН И ФЕРНАНДЕС С ПОЧЕТНАТА ТИТЛА DOCTOR HONORIS CAUSA НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
Малина Новкиришка-Стоянова
стр. 28 – 33

ПРИВЕТСТВЕНО СЛОВО НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО УДОСТОЯВАНЕТО НА АКАД. АНТОНИО ФЕРНАНДЕС ДЕ БУХАН И ФЕРНАНДЕС С ПОЧЕТНАТА ТИТЛА *DOCTOR HONORIS CAUSA* НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
Хуан Мануел Бланч Нугес
стр. 34 – 37

CONTENTS

ARTICLES

FOREWORD
Ekaterina Mihaylova
p. 10 – 11

ACTIO POPULARIS AS AN INSTRUMENT FOR PROTECTION OF COMMON INTERESTS IN ANCIENT ROME AND ITS PROJECTION IN MODERN LAW
Antonio Fernández de Buján y Fernández
p. 12 – 27

LAUDATION SPEECH DELIVERED AT THE CEREMONY IN HONOUR OF ACAD. ANTONIO FERNÁNDEZ DE BUJÁN Y FERNÁNDEZ AS DOCTOR HONORIS CAUSA OF NEW BULGARIAN UNIVERSITY
Malina Novkirishka-Stoyanova
p. 28 – 33

SALUTATORY SPEECH DELIVERED AT THE CEREMONY IN HONOUR OF ACAD. ANTONIO FERNÁNDEZ DE BUJÁN Y FERNÁNDEZ AS DOCTOR HONORIS CAUSA OF NEW BULGARIAN UNIVERSITY
Juan Manuel Blanch Nougués
p. 34 – 37

СТАТИИ

ARTICLES

ПРЕДГОВОР

Екатерина Михайлова

На 24 април 2018 г. Академичният съвет на Нов български университет прие решение за удостояването на акад. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, професор в Автономния университет в Мадрид, редовен член на Кралската академия за юриспруденция и законодателство на Галиция и на Кралска академия по юриспруденция и законодателство на Испания, с почетната научна степен „Doctor Honoris Causa“ на Нов български университет.

Академик Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е един от най-видните съвременни испански юристи, ръководител на Катедрата по Римско право в Автономния университет на Мадрид (Universidad Autónoma de Madrid, UAM) от 1983 г. От 1985 г. е член-кореспондент на Кралската академия по юриспруденция и законодателство. От 2009 г. е академик на Академията на Галиция за юриспруденция и законодателство, а от 4 февруари 2013 г. редовен член на Кралската академия по юриспруденция и законодателство. На 3 юли 2011 г. е удостоен от правителството на Галисия с медала Castelao – най-високата награда в Галисия за неговата преподавателска и научна дейност. На 17 юни 2016 г. с Кралски указ е удостоен с Големия Кръст на Ордена на San Raimundo de Peñafort за изключително значимата си дейност във връзка със съвременното законодателство на Испания.

Академик Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е основоположник на изключително авторитетна романистична неформална школа от преподаватели и изследователи в областта на римското публично право и римско-правната традиция в съвременното право и историческата рецепция на античните демократични ценности в съвременното общество. Преподаватели от тази школа ежегодно изнасят публични лекции в НБУ от 2008 г. и в момента. По повод на личното си присъствие в Нов български университет по време на конференцията той направи дарение от над 100 учебници и книги за библиотеката на университета.

В настоящото издание на брой 3 за 2018 г. на Юридическото списание на НБУ (Law Journal of New Bulgarian University) са включени Академичното слово на проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, произнесено на церемонията по повод удостояването му с почетната научна степен „Doctor Honoris Causa“ на Нов български университет, Похвалното слово (Laudatio) от проф. Малина Новкиришка-Стоянова, д. н. от Нов български университет и Приветственото слово на проф. д-р Хосе Мануел Бланч Нугес от Университета CEU Сан Пабло в Мадрид от името на испанските преподаватели, присъстващи на церемонията.

Статиите, създадени въз основа на докладите на испанските и българските учени, представени на научната конференция и посветени на това значимо за департамент „Право“ събитие, както и на 70-та годишнина от приемането на Всеобщата декларация за правата на човека на 10 декември 2018 г., се издават в отделен сборник в електронна форма, достъпен в интернет.

София, 1 април 2019 г.

Проф. д-р Екатерина Михайлова,
Ръководител на департамент „Право“, НБУ

ACTIO POPULARIS КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАЩИТА НА ОБЩИТЕ ИНТЕРЕСИ В ДРЕВНИЯ РИМ И НЕГОВАТА ПРОЕКЦИЯ В СЪВРЕМЕННОТО ПРАВО[1]

Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес[2]

6 ноември 2018 г., Галерия УниАрт,
Нов български университет

[1] Академично слово, произнесено на церемонията за удостояване с почетната научна степен Doctor Honoris Causa, 6 ноември 2018 г., Нов български университет, София, България.

[2] Професор в Автономния университет, Мадрид, редовен член на Кралската академия за юриспруденция и законодателство на Галиция и на Кралска академия по юриспруденция и законодателство на Испания.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Увод....14
2. Отъждествяването на *civis* с *populus romanus*....15
3. Средства за процесуална популярна легитимация....16
3.1. Искове *pro populo*, предвидени в процедурата на *legis actiones*....17
3.2. Популярни интердикти (*interdicta popularia*), които закрилят общественото ползване на публични вещи....17
3.3. Пенални искове, предвидени в публичните закони, преследващи престъпления от общ характер – *crimina*....18
3.4. Пенални популярни искове, произтичащи от комициалните, муниципалните и колониалните закони и преследващи правонарушения от частен характер – *delicta*....20
3.5. Пенални популярни искове, произтичащи от преторски или едилски едикти, за преследване на престъпления от частен характер (*delicta*)....23
4. Заключение....26

1. Увод

В съвременната испанска действителност тече доктринална и политическа полемика относно целесъобразността да се реформира правният режим на колективния иск и да се определят по-ясно неговият предмет и цел. Това се дължи на злоупотребата през последните години с този вид искове от „професионални ищци или тъжители“, които подобно на практиката по времето на Римската република ги използват за отмъщение, политически спорове, преследване или шантаж на засегнатите лица, въпреки важната роля, която играе процесуалната легитимация по популарните искове (наричана по-нататък „популарна легитимация“) в борбата срещу корупцията.

Ab initio трябва да кажем, че широкото съдържание на популарната легитимация в класическа Атина и републиканския Рим не се повтаря със същия обхват в никоя правна уредба и затова някои разсъждения относно популарните интердикти и популарните искове на римските граждани в публичната и частната материя и решенията, които намират поставените чрез тях въпроси, може да са от полза в съвременния дебат.

В испанските конституции от 1912 г. (за престъплението подкуп и престъплението по служба на съдии и магистрати), от 1869 г. и 1931 г. е предвидена възможност за колективни (тоест популарни) искове в някои специфични казуси от наказателно естество, а чл. 125 на Конституцията от 1978 г. определя колективния иск като проявление на народния суверенитет: „Гражданите може да предявяват колективни искове и да участват в правораздаването чрез института на журито в наказателни процеси, определени със закон“.

Да не забравяме, че съгласно чл. 117.3 на испанската Конституция „Правосъдието произтича от народа и се въздава в името на Краля от съдии и магистрати, съставляващи съдебната власт, които са независими, несменяеми, носещи отговорност и подчинени единствено на закона“.

За целите на легитимацията колективният иск е предвиден също в чл. 19 на Устройствения закон за съдебната власт[3].

Освен колективен иск в наказателната област испанското право предвижда и публичен иск, смятан за особен вид колективен иск в областта на градоустройството, в членове 5 и 62 на Закона за земята и градоустройството съгласно разпоредбите на Кралски законодателен указ 7/2015 от 30 октомври, с който е приет преработеният текст на закона[4].

Действащият колективен иск в нашата правна уредба е запазил римското си наименование *actio popularis*[5]. Неговите корени са в класическия период в историята на Атина преди 2500 години и в развитието на правния режим на този иск по време на Римската република[6].

През 594 г. пр. н. е. законодателят Солон определя всички пенални искове като публични и дава на всеки гражданин правото да предявява обвинения за всякакви престъпления, пишат в трудовете си Аристотел и Плутарх[7].

В републиканския Рим предявяването на популарни интердикти и искове (*actiones*) е право на всеки гражданин, което източниците споменават с изрази като *actio popularis*, *omnes cives*, *qui volet ex populo*, *quivis de populo*, *quivis ex populo*, *o quiqunque agere volet*, които се превеждат в смисъл, че всеки може да предяви иск.

2. Отъждествяването на civis с populus romanus

В древното римско право *civis* се отъждествява с *populus* като негова съставна и активна част, поради което се смята, че накърняването на даден обществен интерес е същевременно накърняване на интереса на всеки гражданин, който може да защити този свой интерес като предяви интердикт или популарен иск в спорове в полза на или против държавата.

Идеята за римския народ (*populus romanus*) като титуляр на права и задължения е основополагащ елемент в изграждането на понятието за популарен иск (*actio popularis*) и популарни интердикти (*interdicta popularia*), които можел да предяви всеки гражданин, за да защити обществените интереси или интересите на всички, за което се споменава в източниците с изрази като: *utilitas publica*, *utilitas omnium*, *utilitas universorum*, *utilitas communis y utilitas rei publicae causa*, със специално влияние в някои области и върху частните интереси (utilitas singulorum). Така е например при обществените блага, предназначени за обществено ползване – *res publicae in usu publico*[8].

---

[3] Член 19.1 на Устройствения закон за съдебната власт определя, че „гражданите с испанско гражданство може да предявяват колективни искове в случаите и по начините, определени от закона“.

[4] В испанското право публичният иск, смятан за особен вид колективен иск, уреден в чл. 125 на Конституцията и в чл. 19 на Устройствения закон за съдебната власт, е изрично предвиден за сферата на урбанистиката в държавното законодателство в рамките на Кралския законодателен указ 7/2015 от 30 октомври, с който е приет преработеният текст на Закона за земята и рехабилитацията на градските територии – в чл. 5, букви c) и d) и чл. 62, където е посочено дословно следното:

„Член 62. Публичен иск.

1. Публичен е искът, предявен с цел да се изиска от административните органи и административните съдилища да се спазват законодателството и останалите инструменти за устройство на територията и градоустройство.

2. Ако повод за този иск е изпълнението на строежи, смятани за незаконни, искът може да бъде предявен по време на изпълнението на тези строежи и до изтичането на определените срокове за предприемане на мерките за защита на урбанистичното законодателство“.

Понякога се използва изразът екзистенциално право във връзка с околната среда. От процесуална гледна точка, чл. 19.1.h) на Закон 29/1998 за административната юрисдикция визира публичен иск, като посочва, че „1. Легитимни са пред административния юрисдикционен ред: […] h) всеки гражданин, предявил колективен иск в изрично указаните от закона случаи“.

[5] D. 47.23.1 (*Paulus libro octavo ad edictum*) *Eam popularem actionem dicimus, quae suum ius populi tuetur.*

[6] Вж. FERNANDEZ DE BUJAN, Recensión a Di Porto, Res in usu publico e „beni comuni“. Il modo de la tutela, Torino, Giapichelli 2013, p. XXVI + 89. – In: IURA, LXIV (2016), pp. 420–423, ID. La Acción Popular, un apunte histórico, La Revista. Thomson Reuters 2016, ID. Un apunte sobre legitimación popular. – In: RGDR, 29 (2017), ID. „Eam popularem actionem dicimus, quae suum ius populi tuetur“. D. 47.23.1. Ponencia presentada en el Pleno de Numerarios de la Real Academia de Jurisprudencia y Legislación de España, el 28 de mayo de 2018. – In: Estudios Real Academia de Jurisprudencia y Legislación de España – Thomson Reuters Aranzadi, 2018, en prensa, ID. La acción popular en Derecho Romano como garantía de los derechos de la ciudadanía. – In: Estudios Homenaje al Prof. Francisco Ramos Méndez, Madrid, 2018, pp. 837–848, en prensa.

[7] Вж. PALAO, El sistema jurídico ático clásico. Colección de monografías de Derecho Romano. Dykinson, 2007, pp. 566, предговор от Fernández de Buján, A. Op. cit., pp. 11–19, по-специално pp. 86, 90, 115, 116, 142; 476, Aristóteles, Constitución de Atenas, 9; у Plutarco, Solón, 18, 5.

[8] Цицерон в De Republica, I. 39, твърди: «*Est igitur, inquit Africanus, res publica res populi* [...]“, което според мнението на COSTA, A propósito di alcuni recenti studi sulle azioni populari romane. – In: RISG, 2 (1891), pp. 358–374, и по-специално p. 367, е доказателство за отъждествяването на „populus, Estado y res publica“, и използва израза „*civitas popularis*“ за *civitas*, където цялата власт е в ръцете на народа (*in populo sunt omnia*) в противовес на *civitas optimatium* и *regnum* (XVIII).

Популярната легитимация е предмет на обширна уредба в римското право предвид специфичния интерес, който представлява, и влиянието, което оказва върху основни аспекти на правната система, които според *Di Porto*[9] са:

- Ролята на гражданина в обществото и в контрола върху дейността на публичната администрация.
- Ролята на *civis* в защита на вещите и благата, предназначени за обществено ползване.
- Функцията на популарния иск като противотежест на дейността на държавния апарат и тясната му връзка с понятията за гражданство и суверенитет[10], и
- Връзката на популарния иск със схващането за populus като юридическо лице или като обединение на множество граждани, които съставляват *civitas*[11].

Разполагането на популарния иск в дихотомията обществено–частно

Във връзка с дихотомията „обществено–частно“ *Scialoja* прави следната градация на правата – първите три са публични, а четвъртото е частно:

1. право на общността, считана сама по себе си за образувание, което се упражнява от неин собствен орган,
2. право на общността, считана сама по себе си за образувание, което обаче се упражнява от всеки един от нейните членове,
3. право, полагащо се на всеки член на общността, което може да бъде упражнявано от всекиго, което може да бъде определено с наименованието „дифузни публични права на всички членове на общността“, и
4. частни права[12].

Популярните искове и интердикти попадат според схващането на *Scialoja* в третата категория и представляват ефикасни форми на защита на споменатите дифузни или колективни права.

3. Средства за процесуална популарна легитимация

Различните средства за популарна легитимация, конституирани с различна цел, с граждански или преторски произход, от административно или наказателно естество, възникват последователно и съжителстват във времето.

Един вероятен хронологически ред би бил следният:

1. исковете pro populo, предвидени в процедурата на *legis actiones*,
2. популярните интердикти (*interdicta popularia*), които закрилят общественото ползване на публичните вещи,

[9] Вж. у DI PORTO, *Interdetti popolari e tutela delle res in usu publico*, pp. 7 y ss., включено в съчинението му „*Res in usu publico e „beni comuni“. Il nodo della tutela*“, Giappicheli, Torino, 2013, p. 7 y ss.

[10] Вж. SCIALOJA, Studi giuridici, v. III, Roma, 1932–1934, p. 108 y ss., ID. Prefazione a la obra de Bruns. – In: AG, XXVIII (1882), p. 108.

[11] По този въпрос вж. IHERING, Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, Leipzig 1878; ORESTANO, Il „problema delle persone giuridiche“ in diritto romano, I, Torino 1968; CATALANO, Alle radici del problema delle persone giuridiche. – In: Diritto e persone. Studi su origine e attualitá del sistema romano, I, Torino 1990; TALAMANCA, Istituzioni di diritto romano, Milano, 1990, p. 177 y ss.

[12] Вж. SCIALOJA, Prefazione a la obra de Bruns, Op. cit., p. 117; DI PORTO, Interdetti popolari e tutela delle res in usu publico. Napoli, 1994, p. 11. Коментирайки мнението на Scaevola по този въпрос, Di Porto твърди на с. 13, че „популарните искове представляват сложен „възел“ в Римското право“.

3. пеналните искове, предвидени в публичните закони, преследващи престъпления от общ характер – *crimina* и
4. пеналните популярни искове, предвидени в комициалните, муниципалните и колониалните закони, които преследват най-вече правонарушения с частен характер – *delicta*.

3.1. Искове *pro populo*, предвидени в процедурата на *legis actiones*

В Институциите на Гай и Юстиниан се споменава един първоначален етап, обозначаван с термина „*olim*“, когато е забранено да се открива производство чрез представител (*alieno nomine agere non licet*)[13], който Гай ситуира в периода на действие на процеса *per legis actionem*: „*Olim, quo tempore legis actiones in usu fuissent*“, макар че в някои конкретни случаи се допуска представителство[14].

Конкретните казуси, които Гай нарича в неговите Институции с думите „*praeterquam ex certis causis*“, не са споменати изрично от юриста, но са включени в Институциите на Юстиниан, които са копие на Институциите на Гай: *pro populo*, *pro libertate*, *pro tutela* и *ex lege Hostilia*.

Първият случай, в който може да бъде предявен иск чрез представител, е възможността всеки гражданин (*qui volet ex populo*) да заведе дело в интерес на народа (*pro populo*). Останалите случаи, в които може да се предяви иск чрез представител, са при съдебен спор в защита на свободата на дадено лице (*pro libertate*), на подчинено на настойник лице *(pro tutela*) и на отсъстващо лице в интерес на Републиката (*rei publicae causa*), съгласно предвиденото в Хостилиевия закон (*ex lege Hostilia*)[15].

3.2. Популярни интердикти (*interdicta popularia*), които закрилят общественото ползване на публични вещи

Второто средство за популарна легитимация обхваща нарушенията на общественото ползване на публичните вещи (*res publicae in uso publico*), които се преследват чрез популярни интердикти. Всеки гражданин можел да поиска от магистрата такъв интердикт в защита на колективното ползване на публични вещи или места като обществени пътища, обществени реки и потоци, акведукти и канализация.

Трябва да подчертаем, че в израза „*res publicae in usu publico*“ ударението се поставя върху функцията, която изпълняват публичните вещи и блага, и предназначението им за обществено ползване, а не толкова върху собствеността им. Функцията на вещта или благото и предназначението му за обществено ползване определят режима на защита, която се дава на всеки гражданин в качеството му на титуляр на ползването му – това е право, защитено от един интердикт и един иск.

Интердиктите са разпоредби с административен характер. За да защитят обществени или частни интереси, чрез тях магистратите слагат край на даден спор между страните (*inter partes*) по една бърза процедура и временно, без да навлизат в спора по същество предвид възможното преразглеждане на даденото с интердикта решение в последващ съ-

[13] IGai. 4. 82: [...] *Olim, quo tempore legis actiones in usu fuissent, alieno nomine agere non licet, praeterquam ex certis causis* [...].

[14] D. 50.17.123.pr. (Ulpianus XIV ad Edictum) […] *nemo alieno nomine lege agere potest*.

[15] IJ. 4.10.pr. [...] *Olim in usu fuisset alterius nomine agere non posse nisi pro populo, pro libertate, pro tutela. Praeterea ex lege Hostilia* [...]. Вж. също и Paraphr. Theoph., 4. 10.

дебен процес. Интердиктното решение е декларативно, а не санкциониращо, и се състои в забрана, установяване или възстановяване на положението в полза на една от страните.

Чрез тази интердиктална защита преторът като титуляр на юрисдикционната и административната власт[16] наред с други решения:

1. забранява да се внася нещо на обществено място или да се върши нещо, което може да нанесе вреда, освен ако има разрешение за това (D. 43.8.2.pr.),
2. препятства да бъде запазено онова, което е било направено във вреда на улиците или обществените пътища (D. 43.8.2.20),
3. разпорежда обществените пътища да бъдат възстановени в предишното си състояние (D. 43.8.2.35.),
4. дава защита на арендатора на публичен имот или място, за да гарантира мирното му ползване (D. 43.9.1.),
5. предотвратява нарушения от всеки, който се опитва да строи нещо, което ще пречи на ползването на улицата или обществения път (D. 43.11.1.pr.),
6. забранява да се върши, строи или депонира в дадена обществена река или на брега ѝ каквото и да било, което би затруднило приставането на плавателни съдове или плаването им по реката (D. 43.12.1.),
7. забранява да се прави каквото и да било в една публична река или на бреговете ѝ, което би навредило или попречило водата да тече нормално (D. 43.13.l.pr.),
8. забранява препятстването на корабоплаването по обществена река (D. 43.14.1.pr.),
9. забранява да се пречи на строителни работи в полза на обществена река или нейните брегове (D. 43.15.1.pr.).

Това са само някои от случаите, в които интердикт може да бъде предявен от всеки гражданин (*quivis ex populo*)[17].

3.3. Пеналните искове, предвидени в публичните закони, преследващи престъпления от общ характер – *crimina*

По отношение на третото средство за популарна легитимация – пеналните популярни искове, произтичащи от публични закони и преследващи престъпления от общ характер (*crimina*), трябва да кажем, че процесите срещу престъпленията от общ характер може да се образуват:

1. частно, като пострадалият или засегнатият от престъпното действие предяви *ius accusandi*,
2. служебно, с *accusatio publica* от магистратите с компетенции да преследват престъпления от общ характер, или

[16] IGai. IV. 110: *quae ex propia iurisdictione pendent, plerumque intra annum dare*. Освен искове, преторът е овластен да издава или предоставя *interdicta, sipulationes praetoriae, missiones in possesionem, restitutiones in integrum, exceptiones, praescriptiones, probationes, cautiones* etc.

[17] Вж. DI PORTO, Interdetti popolari e tutela delle ‘res in uso publico’. Linee di una indagine. – In: Diritto e processo nella esperienza romana (Atti del seminario in memoria di G. Provera), Napoli 1994; ALBURQUERQUE, J. M., La protección o defensa del uso colectivo de las cosas de dominio público. Especial referencia a los interdictos de publicis locis (loca, itinere, viae, flumina, ripae). Prólogo A. Fernández de Buján, Dykinson, 2002, reimpr 2012. PONTE, V., Régimen jurídico de las vías públicas en Derecho Romano. Prólogo A. Fernández de Buján, Dykinson, 2007. GEREZ CRAEMER, G. El derecho de aguas en Roma. Prólogo A. Fernández de Buján, Dykinson, 2007.

3. с популарен иск в казуси, предвидени със закон, което се случва с различна честота през различните исторически етапи[18].

Трябва да кажем, че по отношение на престъплението *peculatus*, състоящо се в присвояване или злоупотреба от страна на публичен служител или на частно лице с обществени, свещени или религиозни вещи, както и фалшифицирането на пари или на публични документи, се счита, че Август е допринесъл за приемането на един *lex rogata – Lex Iulia de peculatus et de sacrilegiis*, публикуван през 8 г. пр. н. е., който предвижда популарна легитимация и е актуализация на един закон със същото съдържание, внесен за гласуване по-рано от Юлий Цезар[19].

По отношение на *crimen peculatus*[20] се смята, че Август е приел и друг специален закон (*lex rogata*), уреждащ престъплението *residuis*, което се състои в задържане или отклоняване на публични средства или имущество, предназначени за определена цел, но използвани за друга такава. Тук има една особеност – ако извършителят на деянието почине, пеналният иск може да се пренасочи към неговите наследници, доколкото те са се облагодетелствали от деянието (Sententiae Pauli, 5.27, D. 48.13; CJ 9.28)[21].

Така в D. 48.13.2, се посочва: „Съгласно Юлиевия закон за *peculatus* – кражба и задържане на публични средства – отговорност носи онзи, който е задържал публични средства, които са му били поверени за дадена цел, за която обаче той не ги е разходвал“. Съгласно Юлиевия закон за задържане на публични средства отговорност носи онзи, който е задържал за себе си публични средства, получени като наем в резултат на продажба, аренда или на друго основание. Осъденият по този закон трябва да върне задържаната сума в троен размер“.

С други думи този закон предвижда, че ако обществените средства или имущество не бъдат върнати и не бъдат използвани за предвидената цел в срок от една година, паричната санкция е да се плати стойността на задържаното имущество в троен размер. В този случай правото за предявяване на обвинение – *ius accusandi* се разпростира и върху *quivis de populo*.

[18] По въпроса за популарния характер при acusatio publica, упражняването и от пострадалия за завеждане на *iudicium publicum*, и запазването ѝ в правните режими на последващи исторически периоди, вж. LAURIA, Accusatio – Inquisitio. – In: Studii e ricordi, Napoli, 1983, pp. 277ss, където се твърди, че „По време на Северите наказателните процеси били завеждани вече не от *quivis de populo*, а в повечето случаи от пострадалия“, и BOTTA, Legittimazione, interesse ed incapacitá all´acusa nei ‚publica iudicia‘, Cagliari, 1966, pp. 462 (рецензия на Garofalo in: IURA, 46 (1995), pp. 107–115; PIETRINI, Sull´iniziativa del processo criminale romano (IV–VI Secolo), Milano, 1996, p. 177; VICENTI, Tra „iudicium publicum“ e „publica accusatio“. – In: Labeo, 44 (1998), n. 3, pp. 471–488. Този автор изтъква на с. 476, че за да има *iudicium publicum* по време на Късната Република Botta у Pietrini стигат до едно и също заключение. Според тези автори има две изисквания – едното от формално естество, а другото от процесуално естество; легитимацията е дифузна по думите на Botta, или *accusatio* е достъпно за *quivis de populo* по думите на Pietrini.

[19] Вж. ZIEGLER, Untersuchungen zur Strafrechtsgesetzgebung des Augustus, München, 1964. GNOLI, Ricerche sul crimen peculatus Milano 1979. ID. Cic Nat deor, 3,74 e l’origine della quaestio perpetua peculatus. – In: RIL, 1975, pp. 331 y ss., p. 340; SANTALUCIA, Studi di diritto penale romano, Roma 1994.

[20] Да си *peculator* означава да си *concusionario*, т. е. да извършиш престъплението разхищаване на обществени средства. *Peculatum facere* означава да действаш като рушветчия в смисъл на *concussio* (изнудване).

[21] Вж. GNOLI, Sulla repressione penale della ritenzione di ‘pecunia residua’ nella lex Iulia peculatus. – In: Rendiconti. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, 107 (1973), pp. 437–472.

Предвижданото за защита на обществените интереси да се завежда дело с публичен характер[22] за преследване на престъпления (*crimina*) се извършва след III в. пр. н. е. пред специални постоянни наказателни съдилища *quaestiones perpetuae*[23]. Разглеждането и наказването на всяко престъпление от общ характер, предвидено в публичните закони, се възлага на съответен съд, чието наименование е производно от това на престъпленията, които преследва[24].

3.4. Пенални популярни искове, произтичащи от комициалните, муниципалните и колониалните закони и преследващи правонарушения от частен характер – *delicta*

Това е четвъртото средство за популярна легитимация на *quivis de populo*. То е свързано със съвместната защита на обществени и частни интереси чрез преследване на определени правонарушения от частен характер – деликти или квазиделикти[25], предвидени в закони, които се гледат в по-общия ред за частноправните дела чрез предявяване на пенален иск и се наказват с парични санкции – глоби.

В противовес на тези колективни/популярни пенални искове пеналните искове изобщо, предвидени за преследване на престъпления от общ характер, можело да се упражняват само от потърпевшия, а граждански искове можели да предявяват строго заинтересованите лица, т. е. *ad quem res pertinet o cuius interest* съгласно използваната в текстовете терминология.

По правило, макар и невинаги, предвиденото в законите парично наказание се превежда в полза на държавната хазна[26]. Обратно – спечелилият процеса ищец получавал глобата или наложеното парично наказание за правонарушенията, санкционирани от преторските едикти.

Оскъдни са запазените сведения за комициалните, муниципалните и колониалните закони от последните векове на Републиката и I в. сл. н. е.[27], предвиждащи правонарушения от частен характер (*delicta*), които може да бъдат преследвани от *quivis de populo*[28], но може да споменем следните:

[22] Както твърди Mantovani, проблемът за произхода на *iudicium publicum* е свързан с установяването на публично заседание пред специален наказателен съд (*quaestio*), създаден от *lex publica*.

[23] Garofalo посочва, че процесите, водени пред *quaestionesm* много скоро били наречени «*iudicia publica*“, чрез която били съдени извършителите на престъпленията, предвидени в учредителните закони на тези *quaestiones*, чрез *accusatio publica*, нарочно отворена за *quivis de populo*. Вж. GAROFALO, La persecuzione del stellionato, Padova 1992, reed. 1998 p. 30 y ss.

[24] Вж. BOTTA, Legittimazione, interesse ed incapacitá all´acusa nei ‹publica iudicia›, Op. cit. p. 109. Той твърди, че във връзка с признаването на интереса на пострадалия при *crimen stellionatus* и *crimen expilatae hereditatis* правото за предявяване на иск – *ius accusandi* е на засегнатото лице, но *ius accusandi* може да се предостави и на *quivis de populo*, ако в тези случаи са засегнати не само частни интереси, но и честта и достойнството на други лица, държавата, морала и обичая, както може да се направи заключение от текстовете в D. 48.2.16 и D. 40.16.5.1.

[25] Вж. PARICIO, J., Los cuasidelitos. Observaciones sobre su fundamento histórico. Madrid, 1987; ID. Notas sobre los „cuasicontratos“ y „cuasidelitos“. – In: Estudios en homenaje al profesor Hernández–Tejero, Madrid, 1994, pp. 447–452.

[26] Вж. LOZANO, La legitimación popular en el Proceso romano clásico. Barcelona, 1982.

[27] Множеството закони, приети по време на Републиката (около хиляда) не води до прекаленост, за която говори Тацит в Анали, Книга III, 27, като твърди, че прекомерният брой закони уврежда Републиката: „*corruptissima re publica plurimae leges*“.

[28] Понякога се използват други изрази като „*quilibet de populo*“ или „*ei cui placebit*“, „*omnes cives*“ – напр. в D. 39.1.3.4, „*quicumque agere volet*“ в D. 47. 12. 3.pr. или „*quis quasi unus ex populo agit*“ в D. 3.3.4.pr.

1. **Lex luci Lucerini** – колониален закон от III в. пр. н. е., който предвижда популарна легитимация (*qui volet*) във връзка с неизпълнението на забраната да се заравят трупове, да се разпръскват нечистотии или да се извършват погребални церемонии на територията на сакрални места,
2. **Senatusconsultum de pago Montana** – като *pagus Montanus* е обозначено едно място (или землище) в подножието на хълма Есквилин – един от седемте хълма около Рим. Надписът е открит на самия Есквилин през 1875 г.[29]. Този сенатусконсулт е приет в средата на I в. пр. н. е. и забранява да се строят крематориуми и да се изсипват боклуци и отпадъци в околностите на Порта Есквилина, тъй като това място е предназначено за погребения и погребални дарове, поради което трябва да бъде смятано за свято.
3. **Предвижда се плебейските едили, а ако няма такива** – всеки гражданин (*quivis de populo*) – да може да предяви иск по реда на извънсъдебните изпълнителни производства – изпълнение срещу личността (*manus iniectio*) или състоящо се в изземване на вещи, дадени в залог (*pignoris capio*), както и налагане на глоба на всеки извършил действия в противоречие с императорската разпоредба. Това е предвестник на *actio de sepulchro violato*, предвиден от претора в неговия едикт като популярен иск и *actio in factum*, D. 47.12.3.pr.
4. **Lex Mamilia** или **Lex Iulia Agraria** – от 55–59 г. пр. н. е., приет в рамките на аграрното законодателство на Цезар за оземляване на военните ветерани. Предвижда всеки член на засегнатата общност – *qui volet* – да може да подаде иск за защита на границите на градовете, пазарите, обществените места или частните имоти и да иска санкциониране на тяхното умишлено преместване.

В D. 47.21.3.pr. Калистрат споменава този закон и посочва следното: „Аграрният закон, приет от Цезар, определяше парично наказание за всеки, който с умисъл премести синорните знаци извън тяхното място и граници. За всеки изтръгнат или преместен от мястото му знак законът налага глоба от 50 ауреи в полза за държавната хазна, и разрешава такъв иск да бъде предявен от ***qui volet*** или от всеки желаещ“[30]. С други думи за преместването на каквито и да са граници предвиденото наказание е еднакво – 50 ауреи, които трябвало да се внесат в държавната хазна (*quinquaginta aureos in publico dare iubet*):

[29] Вж. у SCIALOJA, Studi giuridici. v. 1, Roma, 1933, pp. 471 y ss., LOZANO, La legitimción popular en el proceso romano clásico, Op. cit., pp. 319–320.

[30] Предвид свещения характер на границите през първите векове, вероятно принудителното преместване на границите, наказвано със смърт според един приписван на Нума Помпилий закон, се е смятало за *crimen* или за *delictum* в различните епохи, ако се съди от наказанията, предвидени за извършителя на деянието. В различните епохи наказанието за *crimen termini moti* е варирало от глоба в републиканските аграрни закони до депортиране и частична конфискация на имуществото или *interdictio aquae et igni* в пост класическия период. Разграничението на престъпления от общ характер – *crimina*, и престъпления от частен характер – *delicta*, се извършва по време на Републиката, когато започва да се прави разлика между престъпления, накърняващи не само индивидуални права, но и права на общността, санкционирани с наказания, вариращи от индивидуални наказания като смърт, *interdictio aquae et igni*, *damnnatio ad metalla* или *publicatio bonorum* до парични глоби за по-леките случаи, и престъпления, съставляващи противоправни деяния, квалифицирани като по-леки престъпления и наказвани с парични санкции.

1. Lex Iulia Municipalis, чийто текст е намерен в крайбрежието на Мала Азия в така наречените Tabulae Heracleensis. Приет е от Цезар през 45 г. пр. н. е. Преобладава мнението, че е бил прилаган във всички муниципиуми и е допринесъл множество градове и колонии да получат статут на муниципиуми. Предвижда множество колективни искове – например иск за налагане на санкция на магистратите, които разпределят зърното и дават такова на невписани в списъците граждани, иск срещу магистратите, поели публични функции, след като преди това са били съдени за кражба или обвинени в безчестие, или които поемат обществена служба, без да са навършили 30 години.

2. Lex Quinctia de aquaeductibus, приет по време на Августовия принципат през 9 в. пр. н. е., който в рамките на уредбата за обществените води предвижда всеки гражданин – *quivis de populo* – да може да предяви иск срещу който уврежда публичните акведукти или взема вода от тях без надлежно разрешение. Предвижда парична санкция до 100 000 сестерции в полза на държавната хазна.

3. Lex Ursonensis – Законът на римската колония Ursus (Osuna, в околностите на Севиля) или *Lex Coloniae Genetivae Iuliae* (т. е. в чест на Венера, закрилница на *gens Iulia*) е *lex data*, изписан върху бронзова плоча, одобрен от комициите, като реализация на предложението на Юлий Цезар – основател на града, и приет през 44 г. пр. н. е. от Марк Антоний[31]. Предвижда множество популярни/колективни искове, включително в случай на:

- кремиране на трупове или издигане на надгробни паметници във вътрешността на колонията,
- събаряне на сграда без разрешение на местните власти – декурионите,
- корупция по време на избори като например организиране на банкети от кандидатите в предизборен период с повече от единадесет гости,
- нарушения на разпоредбите за публичните култове,
- заемане на местата, запазени за магистрати на публичните спектакли.

4. Lex Malacitana (Lex Flavia Malacitana), **Lex Salpensana** – муниципалните закони на градовете Malaca и Salpensa (в околностите на Utrera, Севиля), приети по време на управлението на Домициан, I в. сл. н. е., предвиждат множество популярни искове, като например в случаи на:

- събаряне на сграда без разрешение от декурионите,
- увреда на обществени или религиозни вещи, *Lex municipii Sal pensani* 26 и *Lex Municipii Malacitani* 58 у 62,
- действия, целящи предотвратяване на нормалния ход на народните събрания,
- забавяне на предаването на пари, дължими на държавната хазна,
- неспазване от магистратите на задължението да положат клетва преди да заемат публична длъжност.

5. Lex Irnitana – муниципалният закон на Irni (в близост до Sevilla) със съдържание, сродно на съдържанието на други закони от такова естество на полуострова, което подсказва наличие на един общ законодателен модел или поне на една официална основа, което би обяснило множеството сходства и паралели[32] – например в случай на:

- престъпления, извършени от *cives* на общината като например нарушаване на задължителни правила в строителството, организиране на забранени от закона събрания, градоустройствени нарушения в строежите, или

[31] Вж. MURGA, Lex Coloniae Genitivae Iuliae o Ursonensis, Las acciones populares. – In: SCDR, 1990.

[32] Вж. MURGA, Las acciones populares en el municipio de Irni. – In: BIDR, 88 (1985), pp. 209–260.

- извършени от муниципалните магистрати престъпления при упражняване на техните функции, като например изнудване или присвояване на обществени средства.

6. Lex Rivi Hiberiensis – закон от времето на Траян, открит през 1993 г. в сегашната община Агон в Сарагоса, издаден за първи път през 2006 г. Той съдържа норми, отнасящи се за една общност от ползватели на обществени води, включително популярни искове срещу магистратите – *magistri pagi* и *publicani*, които нарушават разпоредбите на закона по повод на това водоползване[33].

3.5. Пенални популярни искове, произтичащи от преторски или едилски едикти, за преследване на престъпления от частен характер *(delicta)*

3.5.1. Понятие

Изразът *actio popularis* се използва, *expressis verbis*, за обозначаване на вида иск, предвиден в едиктите на претора. Титул 23 на книга 47 на Дигестите е посветен изцяло (в осемте си фрагмента) на понятието и реквизитите на популарния иск под заглавие „*De popularibus actionibus*“. Титул 23 е последният от книга 47, посветена на частните деликти. На публичните деликти (престъпления от общ характер) е посветена изцяло книга 48 на Дигестите.

В D. 47. 23.1 е дадено определение на популарния иск, което се смята, че е от Паул: *Eam popularem actionem dicimus, quae suum ius populi tuetur*, което може да се използва и като заглавие на това изследване и което може да се преведе така: Наричаме популарен всеки иск, който защитава присъщото право на народа[34].

3.5.2. Терминология

Изразът „*actio popularis*“ е използван в 22 фрагмента от текстове на класическите римски юристи. Повечето са от Коментарите на Паул или на Улпиан към преторския едикт или от произведения на Гай и Марциан[35].

Често изричното наименование „*actio popularis*“ е използвано във връзка с искове от такова естество, предвидени в едиктите не преторите и курулните едили[36], което кара част от доктрината да приеме, че *stricto sensu* само това са популярни искове, макар че трябва да посочим, че не всички искове с популарна легитимация, предвидени в едиктите на претора

[33] Вж. TORRENT, Las acciones populares en la Lex Rivi Hiberiensis. – In: RIDROM, 9 (2012), pp.104–172.

[34] Вж. MOMMSEN, Die PopularKlagen. – In: ZSS, 1903, pp. 1–12; BRUNS, Le azione popolari romane, trd. Scialoja. – In: Archivio Giuridico, 1882; FADDA, L´azione popolare. Torino 1894; DANILOVIC, Observations sur les “actiones populares. – In: Studi in onore di Giuseppe Grosso, Torino, 1974, vol. VI, pp. 15–43; ZHIMIN, Riflessioni sull´ azione popolare da una prospettiva comparativa. – In: Studi in onore di Luigi Labruna. Fides. Humanitas. Ius. Napoli, 2007, Vol. VIII, pp. 6065– 6077; MIGLIETTA, voz „Azione Popolare“. – In: Enciclopedia di bioetica e scienza giuridica, acura de E. Segreccia e A. Tarantino, Napoli, 2009, pp. 1–12; GIAGNORIO, Brevi note in tema de azioni populari. Teoria e storia del Diritto Privato, n. V, 2012, pp. 1–32.

[35] Най-старият текст, в който се появява прилагателното „*popularis*“, свързано с *actio*, е на Цицерон, Pro Rabirius, 5.14, макар и с едно неспециализирано значение.

[36] В D. 47.2.3; D. 47.2.3.1; D. 47.12.3.12 във връзка с *actio de sepulchro violato*; D. 2.1.7.pr., с *actio de albo corrupto*, или в D. 9.3.5.13 във връзка с *actio de positis et suspensis*.

и едилите, се наричат изрично популярни искове[37]. Следователно тяхната характеристика се определя според легитимацията, а не според наименованието, което може да е по-общо.

3.5.3. Първи сведения за популярните искове

Те се съдържат основно в титул 23 на книга 47 на Дигестите, специално наречена *De popularibus actionibus*, в която обаче се съдържат само 8 фрагмента от съчинения на римските юристи. Да разгледаме тези основни текстове:

D. 47.23.1. (*Paulus libro octavo ad edictum*) *Eam popularem actionem dicimus, quae suum ius populi tuetur*.

(Паул, книга 8 от коментара към преторския едикт) Казваме, че е популярен всеки иск, който защитава присъщо право на народа.

D. 47.23.2. (*Paulus libro primo ad edictum) Si plures simul agant populari actione, praetor eligat idoniorem.*

(Паул, книга 1 от коментара към преторския едикт) Ако са неколцина желаещите да предявят популярен иск, преторът трябва да избере най-подходящия сред тях[38].

D. 47.23.3.pr. *(Ulpianus libro primo ad edictum) Sed si ex eadem causa saepius agatur [agetur], cum idem factum sit, exceptio vulgaris rei iudicatae opponitur*.

1. In popularibus actionibus is cuius interest praefertur.

(Улпиан, книга 1 от коментара към преторския едикт) Когато поради една и съща причина е подаден няколко пъти същият иск, той може да се оспори с обикновено възражение за пресъдено нещо.

1. При популярен иск се отдава предпочитание на най-заинтересованото лице[39].

D. 47.23.4. *(Paulus libro tertio ad edictum) Popularis actio integrae personae permittitur, hoc est, cui per Edictum postulare licet.*

(Паул, книга 3 от коментара към преторския едикт) Популярният иск се дава на напълно правоспособното лице, тоест на лице, комуто едиктът позволява да защитава дадена кауза в съда.

D. 47.23.5. (*Paulus libro octavo ad edictum) Qui populari actione convenietur, ad defendendum procuratorem dare potest, is autem, qui eam movet, procuratore dare non potest.*

(Паул, книга 8 от коментара към преторския едикт) Онзи, срещу когото бъде предявен популярен иск, може да определи прокуратор, който да го защитава, но ищецът не може да се яви в съда чрез прокуратор.

Все пак се приема, че по изключение ищецът можел да се яви чрез прокуратор при популярен иск. Така например в D. 3.3.42 се приема: Макар при популярен иск да не може да бъде определен прокуратор, твърди се, че такъв може да бъде определен, както е предвидено при някои частни искове – например лицето, предявило *actio de via publica* поради това, че е особено ощетено от забранителен интердикт (*qui de via publica agit privato damno ex prohibitione afficitur*), което има по-голямо основание да иска защита от собственика на гроб в случай на оскверняването му (*ad sepulcri violati actionem est*).

D. 47.23.6. (*Ulpianus libro 25 ad edictum) Mulieri et pupilo populares actiones non dantur, nisi quuum ad eos res pertineat*

(Улпиан, книга 25 от коментара към преторския едикт) На жената и на пупила не се дава право на популярен иск освен ако с посегателството не се нарушава техен интерес.

D. 47.23.7. (Paulus libro 41 ad edictum) *Populares actiones non transeunt ad eum, cui restituta est hereditas ex Trebeliano Sentusconsulto 1. Item qui habet has actiones, non intellegitur esse locupletior*.

(Паул, книга 1 от коментара към преторския едикт) Популярните искове не се прехвърлят върху този, на когото е реституирано наследственото имущество по Требелиановия сенатусконсулт. 1. Също така не се счита за привилегирован този, който разполага с тези искове.

D. 47.23.8. (Ulpianus libro primo ad edictum) *Omnes populares actiones neque in heredes dantur, neque supra annum extenduntur.*

(Улпиан, книга 1 от коментара към преторския едикт). Популярните искове не се прехвърлят върху наследниците (на извършителя на престъплението), но не се и погасяват в едногодишен срок[40].

3.5.4. Видове популярни искове

Преди всичко трябва да подчертаем, че казусите на популярна легитимация, предвидени в законите, приети по време на Републиката и през първия век на Принципата, са взети предвид от преторите при създаването на общата категория на *actiones populares*, тъй като правонарушенията, предвидени от преторите в техните едикти, и престъпленията, предвидени в законите, са в повечето случаи идентични или аналогични предвид обстоятелството, че и двата вида *actiones* защитават едни и същи интереси.

Затова няма големи различия между *actiones qui volet ex populo*, произтекли от комициалните, муниципалните и колониалните закони, и преторските или едилските популярни искове, макар че трябва да изтъкнем, че докато при преторските популярни искове ищецът действа от свое име и в защита на даден интерес, който той смята за засегнат и който е същевременно индивидуален и колективен, а сумата на паричната санкция по правило му се присъжда, то при популярните искове, произтичащи от законите, ищецът действа като представител на римския народ, поради което глобата по правило трябва да се депозира в полза на държавната или императорската хазна в зависимост от епохата.

Предявяването на популярни преторски или едилски искове от всеки гражданин е предвидено за преследване на извършителите на следните деяния[41]:

1. при оскверняване на гроб – *actio de sepulchro violato* – D. 47.12.3.pr.[42],

---

[37] Вж. SANNA, L´Azione popolare como strumento di tutela dei ‹beni pubblici›: alcune riflessioni tra ‹bene pubblico› ambiente nell´ordinamento giuridico italiano e res publicae nel sistema giuridico romano. – In: Diritto & Storia, 5 (2006), p. 5.

[38] Вж. VOEFFRAY, L´actio popularis [...], Op. cit., p. 8, годност съгласно критерии за честност, бистър ум и юридически знания. Избор според годността – ако не бъде заявен пряк интерес или засегнатият не предяви иск, магистратът трябвало да избере смятания от него за най-годен/подходящ.

[39] Пряко заинтересованият има привилегирован статут, но приоритетът му не е абсолютен предвид обществения интерес на *actio*.

[40] Бел. на прев. – преводите на латинските текстове са на автора.

[41] Трябва да посочим обаче, че доктрината не е единодушна относно *actio popularis* в някои от посочените казуси и добавя други такива, неспоменати тук.

[42] CORBI, Competencia de los „recuperatores“ en la „actio de sepulchro violato“. – In: Estudios en homenaje al Profesor Juan Iglesias. Madrid, 1988, v. III, pp. 1487–1496. Вж. и D. 47.12.3.pr. (Ulpianus 25 ad ed.) Praetor ait: „*cuius dolo malo sepulchrum violatum esse dicetur, in eum in factum iudicium dabo, ut ei, ad quem pertineat, quanti ob eam rem aequum videbitur, condemnetur. si nemo erit, ad quem pertineat, sive agere nolet: quicumque agere volet, ei centum aureorum actionem dabo. si plures agere volent, cuius iustissima causa esse videbitur, ei agendi potestatem faciam. si quis in sepulchro dolo malo habitaverit aedificiumve aliud, quamque sepulchri causa factum sit, habuerit: in eum, si quis eo nomine agere volet,*

2. срещу обитателя на жилище, който е поставил или окачил предмет с риск той да падне на улицата – *actio de positis et suspensis*[43],
3. срещу ползвателя на жилище, от което са изхвърлени твърди или течни материали на улицата – *actio de effusis et deiecitis*[44],
4. срещу този, който повреди или промени текста на преторски едикт – *actio de albo corrupto*,
5. срещу този, който изхвърли отпадъци на обществено място или нанесе каквато и да било щета на улицата, *actio de via publica*[45],
6. срещу този, който противозаконно отвори завещание – *actio de testamento aperto,*
7. срещу този, който застраши безопасността на минувачите като държи или разхожда диви животни по улиците – actio de bestiis o de feriis[46],
8. срещу този, който не спазва или не изпълнява съдебните решение (*si quis iusdicenti non obtemperaverit*), като например не се яви пред магистрата, призовал го за дело (*si in ius vocat, ito*).

Заключение

В един текст на Плавт, съдържащ се в драмата Persa 1. 3. v. 62–74, става въпрос за онези, които предявяват определени пенални популярни искове с единствената цел да се обогатят със сумата, предвидена като наказание по тях (*praemium*). Така например при вреди, причинени на публични вещи, предвиденото наказание можело да стигне до четворен размер на причинената щета. Оттам и наименованието – *actio quadrupli*, с което се означава предявеният иск, и наименованието *quadruplatores*, дадено на ищците в такъв процес[47].

ducentorum aureorum iudicium dabo“.

[43] RODRIGUEZ ENNES, Algunas consideraciones acerca de la „actio de positis vel suspensis“. – In: Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense. Homenaje al Prof. Juan Iglesias. 16 (1990), pp. 255–260.

[44] RODRIGUEZ ENNES, Notas sobre el elemento objetivo del effusum vel deiectum. – In: Homenaje a Juan Berchmans Vallet de Goytisolo, Madrid, 1988, v. 2, pp. 689–696; ID. El Edicto „de Effussis vel detectis“ y la problemática urbanística romana? – In: Homenaje al profesor Alfonso Otero. Madrid,1981, pp. 301–323. Срв. D. 9.3.0. De his, qui effuderint vel deiecerint. D. 9.3.1.pr. (Ulpianus 23 ad ed.) *Praetor ait de his, qui deiecerint vel effuderint: „unde in eum locum, quo volgo iter fiet vel in quo consistetur, deiectum vel effusum quid erit, quantum ex ea re damnum datum factumve erit, in eum, qui ibi habitaverit, in duplum iudicium dabo. si eo ictu homo liber perisse dicetur, quinquaginta aureorum iudicium dabo. Si vivet nocitumque ei esse dicetur, quantum ob eam rem aequum iudici videbitur eum cum quo agetur condemnari, tanti iudicium dabo. si servus insciente domino fecisse dicetur, in iudicio adiciam: aut noxam dedere*“.

[45] Вж. TAKESHI SASAKI, ¿Quién podía solicitar los interdictos sobre el camino público? – Una exegesis de Ulp. D. 43.8.2. – In: RGDR, 19 (2012); RODRIGUEZ LOPEZ, La licencia urbanística y el derecho de sobreedificación, CTH, 15.1.50. – In: Hacia un derecho administrativo y fiscal romano. Fernández de Buján ed., Gerez Kraemer, ed., Malavé Osuna, ed., Madrid, 2011, pp. 393–408.

[46] Вж. RODRIGUEZ ENNES, Estudio sobre el Edicto de feris – In: Facultad de Derecho. Universidad Complutense. Madrid, 1992.

[47] Вж. SALAZAR REVUELTA, La represión penal de la usura en la República Romana y su evolución. – In: Revista de Estudios Histórico Jurídicos, 26 (2004), pp 85–111, За наказателното преследване на лихварството в Римската република и неговото развитие свидетелства съществуването на *quadruplatores* в края на III в. пр. н. е. или началото на II в. пр. н. е.

Плавт подчертава, че придобитото от *quadruplatores*, ако престъпникът бъдел осъден, било причина за негативния образ, който те имали в обществото, тъй като им се приписвал финансов интерес в обвинението.

Това обаче не пречи Плавт да смята за лоялен и добър гражданин изпълняващият тази задача с обществено полезна цел (*publicae rei causa)* и да предложи две мерки за ограничаване на злоупотребите в тази практика – на първо място, обвинителят да получава само половината от наложената на осъдения санкция, а другата половина да се предава на фиска; на второ – да се предвиди възможност наказанието да бъде прехвърлено от обвиняемия върху обвиняващия, в случай че не бъде доказано деянието. Така могат да бъдат прекратени неоснователните обвинения с цел обогатяване. Това говори за добро познаване на римския процес и разкрива един социален проблем от онова време, който оказва сериозно влияние върху съдебната практика на популарните искове[48].

В последно време предявяването на колективни искове в материи като правата на човека, околната среда, здравеопазването или опазването на морските пространства и т. под. се приема от юрисдикцията на международните съдилища, тъй като се оформя като институт, на който гражданите все по-често се позовават, търсейки закрила в международната практика. Това породи дебат относно целесъобразността да бъде създадена специфична и обща уредба за тази материя, което е задача на близкото бъдеще[49].

Неадекватното използване или злоупотребата с колективния иск обаче не поставя под съмнение неговата роля за укрепването на правното съзнание на гражданите[50] нито резултатите от такива искове в определени особено тежки случаи на корупция или заобикаляне на обществени интереси, свързани с дифузните или колективни обществени права, с общественото ползване на публичните вещи и с околната среда.

[48] Вж. и DE MARTINO, I ‹quadruplatore› nel ‹Persa› di Plauto. – In: Labeo, 1 (1955), pp. 34 y ss.

[49] Вж. у VOEFFRAY, L´actio popularis ou la défense de l´interêt collectif devant les juridictions internationales, Presses Universitaire de France, Paris, 2004, p. 401.

[50] По този въпрос Scialoja подчертава в Prefazione a la obra de Bruns, Op. cit. и в Studi giuridici, I, 1, Roma, 1933, pp. 310 y ss., че „популарната легитимация е полезна за засилването на правното съзнание на гражданина и го накара да чувства едно по-тясно единение между него и държавата […], тъй като всеки гражданин може да търси отговорност за нарушаването или неприлагането на правните разпоредби без да попада в плен на инерцията или бездействието на някой чиновник, който в много случаи не представлява държавата, а само управляващото я мнозинство“.

ПОХВАЛНО СЛОВО (*LAUDATIO*), ПРОИЗНЕСЕНО НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО УДОСТОЯВАНЕТО НА АКАД. АНТОНИО ФЕРНАНДЕС ДЕ БУХАН И ФЕРНАНДЕС С ПОЧЕТНАТА ТИТЛА DOCTOR HONORIS CAUSA НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Малина Новкиришка-Стоянова,
Нов български университет

6 ноември 2018 г., Галерия УниАрт,
Нов български университет

Ваше превъзходителство г-н Емилио Рамос – заместник-посланик на Кралство Испания в България,
Уважаеми проф. Арнаудов – заместник-ректор на НБУ,
Уважаема проф. Михайлова – ръководител на Департамент „Право“ на Магистърския факултет на НБУ,
Уважаеми гости – преподаватели от университетите в Испания,
Уважаеми колеги преподаватели и студенти от НБУ,
Скъпи гости, дами и господа,

За мен е изключителна чест да представя пред вас проф. д-р Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, редовен член на Испанката кралска академия по юриспруденция и законодателство, един от най-видните романисти на съвременната епоха, високо ценен както в родината си, така и в цял свят.

Имам удоволствието да представя пред вас и един изключителен юрист, който съчетава академичната си кариера по римско право с изследвания по съвременно финансово, административно и процесуално право, който споделя практическия си опит и направлява подготовката на законопроекти и подзаконови актове, който консултира и съветва и който неуморно е отдаден на правото – такова, каквото римските юристи наричат „Изкуство за доброто и справедливото“ („Ars boni et aequi“).

За мен е истинска радост да ви представя и един коректен и всеотдаен преподавател и колега, изключителна личност, която оказва вече повече от 10 години на мен и моите колеги високата чест да бъдем приятели и сътрудници в едно добро дело – изучаването на римското право в перспективата на класическите основи на съвременната демокрация, икономическо и социално развитие и като основа на правната традиция и законодателството на съвременна Европа.

Удостояването на проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес с почетната научна степен „Doctor Honoris Causa“ на Нов български университет е признание не само за неговата академична дейност, оценена на най-високо ниво с престижни звания и медали в неговата родина. Присъствието на 20 от най-видните му ученици и последователи от Испания днес, в тази зала, е израз на едно особено плодотворно сътрудничество на университетско ниво, чието начало той постави преди повече от 10 години. Създател в последните десетилетия на XX век на научна школа, излязла далече извън пределите на Испания, отдаден безрезервно на изграждането на млади учени, истински MAGISTER, търпелив и щедър наставник, пламенен инициатор на проекти и изследвания, проф. де Бухан има своя принос и за развитието на научната дейност в България и в Нов български университет в частност. Неговите усилия, насочени към реконструкцията на една доскоро напълно непозната за България материя – римското публично право и римския административен опит в контекста на съвременното право, поставиха началото не само на преподаването и на изучаването на една нова дисциплина в департамент „Право“. Той лично и неговите ученици и последователи в това академично дело от 2008 г. ежегодно представят лекции пред студентите на НБУ по актуални теми, свързани с тази проблематика – конституционносъобразността на актовете на публичната администрация, правният режим на водите, изграждането на пътища и други инфраструктурни обекти, урбанизацията, екологията, съвременните аспекти на преподаването на правото, публичноправните институти в тяхното развитие – концесии, лицензии, публично-частно партньорство и пр.

И това е само началото на една дългосрочна програма, която може да бъде развита на ниво съвместни докторантури, специализации, публични лекции, издания на дидактични

материали и съчинения по римско, но и по европейско и международно право и пр. Неговата щедрост и амбиция се съчетават с инициативата на всички присъстващи тук колеги от Испания, които в рамките на 10-те университета, чиито представители са те, могат да превърнат в реалност тази перспектива. Като една първа стъпка в тази насока можем да отбележим Международната научна конференция, проведена с участието на около 40 учени от Испания и България и посветена на „Правата на гражданите и тяхната защита“.

Решението на Академичния съвет на НБУ за удостояването на проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес с тази почетна научна степен е един специален, но и заслужен акт, признание за неговата мъдрост и авторитет, свързани с изучаването и изследването на правото. Неговите многобройни съчинения, посветени на теми както от древното, така и от съвременното право, се отличават с брилянтен синхрон на оригиналност и модерност и сякаш са напълно достойни за девиза на НБУ „Ne varietatem timeamus“. И наистина, с предложението на ръководителя на департамент „Право“ именно проф. де Бухан да бъде първият удостоен с тази почетна научна степен чуждестранен учен, се представя – и за наша радост беше единодушно одобрено от Академичния съвет, също реализация на този девиз. Ние без всякакво колебание оказваме чест на един голям учен, излязъл извън традиционните представи за стриктна вярност към догмите и посветил своята кариера на проблеми, поставени извън времето и пространството, чрез които живее правото.

Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е роден в гр. Луго, провинция Галиция, през 1953. г. В семейната среда той е възпитан във високите добродетели на испанската патриархална фамилия и в гражданското достойнство, в упоритост и целеустременост, които бележат неговия житейски и творчески път. От семейството идва и онази привързаност към античната култура, която определя неговото развитие като учен и юрист.

Да покорява върховете е неговият младежки идеал. Да бъде на върха е неговото естествено стремление.

Грижовен син и всеотдаен брат, той носи в сърцето си най-високите добродетели на своя род. Самият той е глава на прекрасно семейство, всеотдаен pater familias със съпруга юрист и трима сина, най-големият от които – Антонио, е поел по стъпките на баща си в научната кариера и вече преподава финансово и данъчно право в Мадридския университет Комплутенсе.

Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е завършил право и защитил докторска дисертация с извънредно отличие в Мадридския автономен университет (Universidad Autónoma de Madrid – UAM). Той е носител на извънредната награда за докторанти през 1978 г. за дисертацията си „Цената като съществен търговски елемент в римската покупко-продажба”, подготвена под ръководството на проф. Pablo Fuenteseca Díaz.

В този университет се развива и неговата блестяща научна и преподавателска кариера. През 1983 г., едва тридесетгодишен, оглавява катедрата по римско право в университета в Кадис, а от 1991 г. е ръководител е на Катедрата по Римско право в Мадридския автономен университет.

Преподавал е в университетите в Генуа, Болоня, Будапеща, Рим, Амстердам, Реджо ди Калабрия, Буенос Айрес, Флоренция, Рио Негро, Патагония, Монтевидео, Морелия, Пинал дел Рио, Хавана, Неапол, Коста Рика, Сасари, Пиза и Витлеем. Основните му лекции и презентации са на тема за римскоправните основи на европейското частно право. Обаятелен лектор, изцяло отдаден на науката, той е желан гост в университетите както в Европа, така и в Латинска Америка. Инициатор и ръководител на множество международни конгреси.

Проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е един от най-видните романисти на нашето време. Той е основоположник на школа от изследователи на римското публично право, чиито трудове са високо ценени и бележат нов път в романистичните изследвания,

обоснован още през XIX в. от Рудолф фон Йеринг. Последовател на едни от най-видните романисти на съвремието, проф. Фернандес де Бухан самият е наставник на цяло поколение млади юристи. Ръководител над 20 докторски дисертации и пет шестгодишни национални научни проекти. Автор на повече от 50 рецензии на дисертации и монографии в областта на римското и съвременното право.

Специалист е по римско публично право и специално римско административно и данъчно право, но и по проблемите на доброволна юрисдикция, арбитража, фискалната администрация, защитата на лицата в неравностойно социално положение и пр. Публикувал е 15 книги и повече от 200 статии, свързани с римското право, процесуалното, административното и гражданското право на съвременна Испания.

Проф. Фернандес де Бухан е ангажиран като експерт по изготвянето на Закона за доброволната юрисдикция и докладчик пред Конгреса на депутатите (2007 г.), основен докладчик на Генералната комисия за кодификация по проблемите на доброволната юрисдикция в периода 2002–2005 и 2012 г., към Конгреса на депутатите на Испания. Не случайно е наречен и „Баща на доброволната юрисдикция“ след приемането на закона през 2015 г. За тази му дейност той е отличен с Ордена Alfonso X – плакет със саби, и с Големия кръст на Ордена на San Raimundo de Peñafort – за изключително значимата си дейност във връзка със съвременното законодателство на Испания.

Носител е и на на извънредната премия на Генералната прокуратура на Испания „Excelencia y Calidad en la Justicia 2015“ и множество други академични отличия.

Проф. Фернандес де Бухан ръководител и член на Националната агенция за оценяване и развитие (ANEP) от 22 април 1997, на Националната агенция за оценка на научно-изследователската дейност (2003–2004), на Испанската асоциация по римско право (от 1984 и към момента), на Националния институт по публична администрация и на Съвета на директорите на Центъра за местни научни изследвания (от 2002 г. и към момента). Почетен професор на Асоциацията на професорите по римско право на Република Аржентина (октомври 2005). Почетен доктор на Университета в Кордоба, на Университета CEU San Pablo, Мадрид и на Пловдивския университет.

Проф. Фернандес де Бухан е съветник на издателството Iustel и на информационния портал по право Iustel от 2002 и директор на Общото списание по римско право (Revista General de Derecho Romano). Директор на поредицата монографии по римско право на издателство Дикинсон.

На 3 юли 2011 г. е удостоен от правителството на Галисия за неговата преподавателска и научна дейност с медала Кастелао – най-високата награда в Галисия.

Редовен член е на Академията по юриспруденция и законодателство на Галисия от 2009 г.

От юни 1985 проф. Фернандес де Бухан е член-кореспондент на Кралската академия по юриспруденция и законодателство. На 4 февруари 2013 г. проф. Антонио Фернандес де Бухан е избран за редовен член на Кралската академия по юриспруденция и законодателство. Кандидатурата му е издигната от академиците и редовни членове на Кралската академията – видните испански юристи Aurelio Menéndez y Menéndez, Antonio Rodríguez Adrados и Rafael Mendizábal Allende.

Контактите на проф. Фернандес де Бухан с преподаватели от департамент „Право“ е с повече от 10-годишна история. Той е дарител и на над 150 книги за библиотеката на НБУ. Негови докторанти и сътрудници – вече именити професори, гостуват ежегодно в НБУ и изнасят лекции пред студентите от I курс, дори участват в провеждането и награждаването на едно от състезанията за решаване на казуси по Римско частно право.

През 2012 г. той е един от инициаторите на проведените в няколко юридически факултети в България международни научни конференции, в които взеха участие 10 професори от университетите в Испания – активни участници в неговата научно-изследователска школа по проблемите на римското и съвременното публично право. Тези проблеми се поставиха тогава за първи път в България, издадоха се сборници с доклади и научни статии и от учебната 2013/2014 г. стартира, включително и в НБУ, една нова дисциплина – за първи път в България – Римско публично право. Смея да твърдя, че тя и в момента се радва на особен интерес от страна на студентите, като същевременно поставя пред нас, преподавателите, по-сериозни изисквания за представяне на историческата традиция не само в частното, но и в публичното право.

Бих искала да споделя в тази връзка, че и в личен план освен като високо уважаван колега и искрен приятел, за мен професор де Бухан е и нещо много повече. Той ми даде кураж и амбиция да предприема това научно предизвикателство – разработването на напълно непознатата в България материя относно римското публично право. Той беше истинският вдъхновител на много от моите научни изследвания, събрани в сборник от студии и с идеята да бъде първото учебно помагало по новата учебна дисциплина – книгата De iure publico, издадена през 2013 г. По покана на издателство Сиела той написа и един много емоционален и впечатляващ предговор за нея, за което съм му искрено благодарна. Той беше пръв гост на представянето ѝ пред публика, той ме насърчи и няколко години по-късно да представя хабилитационния си труд Publicum ius за получаване на научната степен „доктор на науките“. И ако приемам тази чест да имам неговото одобрение и подкрепа, многократно повече съм признателна за това, че благодарение на неговите изследвания, на колегите от неговата школа, част от които присъстват днес тук, България е една от малкото страни в Европа, в която римското право се изучава в такъв обем като задължителна дисциплина и в такъв ракурс като влиянието на римскоправната традиция върху съвременното европейско и национално право.

На 24 април 2018 г. по предложение на департамент „Право“ на Нов български университет Академичният съвет с пълно единодушие прие решение да бъде удостоен с почетната научна степен Doctor Honoris Causa на НБУ акад. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес за изключителните му постижения в научната, преподавателската и обществената дейност, посветена както на проблемите на римското административно и финансово право, така и на съвременните проблеми на публичното право и по-специално на доброволната юрисдикция, арбитража, фискалната администрация и защитата на лицата в неравностойно социално положение, както и за неговия значителен принос за развитие на научното сътрудничество с преподавателите от департамента.

В този тържествен ден бих искала да цитирам един стих на римския поет Хораций като знак на искреното почитание, което всички ние отдаваме на дейността и творчеството на проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес:

LAUDATION SPEECH DELIVERED AT THE CEREMONY IN HONOUR OF ACAD. ANTONIO FERNÁNDEZ DE BUJÁN Y FERNÁNDEZ AS DOCTOR HONORIS CAUSA OF NEW BULGARIAN UNIVERSITY

Malina Novkirishka–Stoyanova

Exegi monumentum aere perennius regalique situ pyramidum altius, quod non imber edax, non Aquilo inpotens possit diruere aut innumerabilis annorum series et fuga temporum. (Hor.,Od.III,30)

Вдигнах паметник свой, по-вечен от медта, по-горд и по-висок от пирамидите, който нито дъждът, ни севернякът лют може да разяде, нито безчетният низ години или времето в своя бяг.

Честито високо академично отличие, професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес!
За нас е чест !

ПРИВЕТСТВЕНО СЛОВО, ПРОИЗНЕСЕНО НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО УДОСТОЯВАНЕТО НА АКАД. АНТОНИО ФЕРНАНДЕС ДЕ БУХАН И ФЕРНАНДЕС С ПОЧЕТНАТА ТИТЛА DOCTOR HONORIS CAUSA НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Хуан Мануел Бланч Нугес,
Университет CEU Сан Пабло, Мадрид

6 ноември 2018 г., Галерия УниАрт,
Нов български университет

Ваше Превъзходителство господин заместник-посланик
на Кралство Испания в България,
Уважаеми представители на ръководството на Нов български университет,
Скъпи преподаватели и студенти,
Близки и приятели,
Госпожи и господа,

За мен е чест да взема думата в този престижен университет, който така щедро ни приема – Нов български университет, за да изкажа дълбоката ни радост най-напред по повод присъждането на почетната научна степен *Doctor honoris causa* на професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес, и, на второ място, от възможността, предоставена на преподавателите по римско право от български и испански университети, да се срещнем и да укрепим плодотворните си научни връзки, дали вече толкова много плодове, каквито се надяваме да продължим да берем и в бъдеще.

Моето изложение за професор Фернандес де Бухан като личност и като учен не бива в никакъв случай да приемате като хладен разказ или описание на релевантни факти от нечий професионален път. Аз съм пряк ученик на професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес и през четиридесетте години, които го познавам, съм имал възможност да бъда свидетел или да съпреживея с него много от тези факти, които за мен са били наистина формиращ жизнен опит. Като всяко преживяване, и свързаните с професор Фернандес де Бухан имат за мен фактическа страна – преживяното събитие, и емоционална страна, то ест влиянието на тези факти върху самия мен.

Г-н Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е роден в Луго (Галиция, регион в североизточна Испания) през 1953 г. Завършва право в Мадридския автономен университет през 1977 г. с оценка Отличен. Скоро, много скоро прави докторантура, която защитава с отличие, и докторския му труд получава Изключителата награда за докторанти. През 1978 г. вече е щатен преподавател по римско право с споменатия университет и само пет години по-късно, през 1983 г., на 29-годишна възраст, става професор по Римско право в Университета в Кадис. От 1991 г. е професор по римско право в Мадридския автономен университет. И в трите конкурса за заемане на длъжността той е класиран на първо място.

През целия му академичен живот темата за доброволната юрисдикция присъства в работата на професор Фернандес де Бухан въз основа на изследването на един много известен римски текст, с което той поема по пътя на правната наука. За професор Фернандес де Бухан може да се каже напълно заслужено, че днес той е най-големият експерт в Испания по въпросите на доброволната юрисдикция. Автор е на 9 монографии и 70 статии, посветени на тази специфична тема. Той е „бащата“ на Закон 15/2015 за доброволната юрисдикция. Става дума за една сфера на правната уредба на Испания, която се нуждаеше от регламентация, която да не е резултат от междупартийни напрежения и търкания или плод на стоящи извън правото и правосъдието интереси. Само човек като професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес с присъщата му обективност и дълбоки познания в тази материя можеше да се справи с такава задача. Неслучайно по време на дебатите в Правната комисия на Пленума на Конгреса и Сената през 2013 г. всички изказващи се говореха за професор Фернандес де Бухан като за „бащата на доброволната юрисдикция“ и „*alma mater* на закона“.

Това е едно от големите достойнства на професор Фернандес де Бухан – неговата универсалност. Доказателство са неговите 25 книги и 280 статии по римско право, процесуално право и гражданско право и шестте десетилетия, посветени на научноизследователска работа.

От друга страна, изучаването и прочита на една книга на един сравнително известен френски автор – Дени Сериньи (Denis Serrigny) от XIX век, подтиква професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес към едно от най-амбициозните и новаторски начинания в сферата на романистиката не само в Испания – изследването на фискалното, данъчното и административно право в древния Рим като основа на съвременното право. „Основите на съвременното публично право трябва да търсим преди, много преди Френската революция“, повтаря той непрестанно. Голяма част от 110-е монографии по римско право от поредицата „Римско право и класическа култура“ на издателство Дикинсон, която той ръководи, потвърждават това.

Той дава тласък на диалога между романистите и между тях и специалисти от други дисциплини, основан на взаимното уважение. Друга негова голяма тема е римският и съвременният арбитраж. С реч, озаглавена „Историческият дълг на съвременния арбитраж“, той встъпи през 2013 година в Кралската академия по юриспруденция и законодателство на Испания като постоянен член. Убеден съм, че тази длъжност или функция винаги го е привличала, тъй като съответства на това, което той винаги се е старал да осъществи в своята Школа и след романистите от други школи – да се води диалог, а решенията да се вземат зачитайки мнението и критериите на всички участници. В неговата Школа той постига това като неуморно и безрезервно посвещава време и сили да подпомага постоянно своите ученици (повече от 40 на брой), много от които днес присъстват тук, като им предоставя престижното Списание по римско право (Revista General de Derecho Romano) на портала IUSTEL, което ръководи, или като пише предговори – впрочем вече над 30, към трудовете на своите ученици.

Не мога да се въздържа да не спомена сега поне някои от големите отличия, на които е носител професор Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес:

- Медал Кастелао – най-престижното отличие на Областната управа на Галиция, като признание за неговата преподавателска и научно-изследователска дейност (2011 г.);
- почетен кръст на Св. Раймонд де Пеняфорт (2013 г.);
- Отличие с плакет на Гражданския орден на Алфонсо X Мъдрия (2014 г.).
- През 2016 г. получи Големия кръст на Ордена на св. Раймунд де Пеняфорт за приноса му към законодателната дейност на държавата. И така нататък, и така нататък, без да забравяме
- Наградата за качество и върхови постижения на Главния съвет на поверениците в Мадрид (2015 г.),
- Златния медал на Галиция за заслуги в правната област (2017 г.) и пр.

Проф. Фернандес де Бухан почетен доктор на Пловдивския държавен университет в България, на моя университет – Сан Пабло, Мадрид, и на Университета в Кордоба, Испания. Всичко това води до логичното заключение, че проф. Антонио Фернандес де Бухан и Фернандес е смятан за най-изтъкнатия испански романист в наши дни.

Голямата му школа, от името на която имам честта да говоря сега, изпитва особена радост и гордост и засвидетелства с присъствието си тук множеството достойнства и заслуги на проф. Фернандес де Бухан, с които той напълно заслужава почетното научно звание, което му се присъжда днес. Получава го от ръцете на многоуважавания Нов български университет, и неговата школа също се чувства в някаква степен получателка на това високо отличие, тъй като е негова научна рожба.

Искам да изкажа единодушната благодарност на ръководителя на департамент „Право“ на екипа от преподаватели в него, както и на ръководството на Нов български университет, че са избрали именно нашия Учител да го приобщи към своя преподавателски състав, към който принадлежат изтъкнати умове със световна известност като Ричард Порти, Вера Мутафчиева, Жан Пиер Вернан или Енио Мориконе. Искаме да изкажем своята благодарност и към българските преподаватели, участващи в тази съвместна дейност, и *in crescendo*; специално на професор Екатерина Михайлова, както и на професор Малина Новкиришка, която от години с огромна енергия и ентусиазъм инициира и осъществява многобройни проекти на сътрудничество и публикации на специализирани статии в български и испански оторизирани списания по римско право,

Усилията на българските и испанските преподаватели правят възможна една реалност в наши дни, а именно съвместната изследователска дейност и взаимната помощ в името на напредъка на правната наука, в частност на юсроманистиката в нашите страни. Това ни позволява да даваме солидна подготовка на своите студенти и така да служим вярно на обществото, на което дължим съществуването си, но което същевременно очаква от нас да го направляваме в отговорите му на съвременните и бъдещите проблеми, пред които се изправя.

Поради описаното съвсем накратко дотук днес всички приветстваме в този прекрасен Университет – наш домакин, присъждането на почетната научна степен *Doctor honoris causa* на нашия Учител и се поздравяваме за съвместната работа на нашите университети.

Благодаря за вниманието!

ГАЛЕРИЯ НА СЪБИТИЕТО

ISSN (Online): 1314-5797